

PRZEDMOWA

Praca doktorska poświęcona jest genezie, ewolucji i wielofunkcyjności ZUS w całej historii jego funkcjonowania, a także roli tej instytucji w polityce społecznej państwa polskiego. Stanowi naukową monografię poświęconą ZUS oraz systemom ubezpieczenia społecznego od momentu odzyskania przez Polskę niepodległości w roku 1918, do roku 2025. Dysertacja bazuje na bogatym materiale źródłowym i wskazuje na ogromny wpływ ZUS na jakość życia obywateli w Polsce, także w jego funkcjach pozaubezpieczeniowych.

Geneza, całościowa historia, ewolucja i rozwój systemu ubezpieczeń społecznych na ziemiach polskich oraz rola Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jako instytucji, która realizowała politykę społeczną, przedstawiona została na tle wydarzeń społecznych, politycznych i gospodarczych.

Dysertacja jest próbą wypełnienia istniejącej luki badawczej nad przemianami polskiego systemu ubezpieczeń społecznych oraz funkcjonowania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Zawiera nie tylko historię tworzenia i przemian polskiego systemu ubezpieczeń społecznych na tle wszystkich zmian ustrojów politycznych, jakie dokonały się na ziemiach polskich (od momentu odzyskania przez Polskę niepodległości i cały okres dwudziestolecia międzywojennego – demokrację parlamentarną i dyktaturę, okupację hitlerowską, czas powojennej odbudowy, terroru stalinowskiego, demokracji ludowej, realnego socjalizmu, demokracji parlamentarnej po gospodarkę rynkową), ale także analizę warunków działalności instytucji realizujących politykę społeczną, w tym zwłaszcza Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz realizowanych przez nie zadań.

Wprawdzie istnieją już w literaturze naukowej przedmiotu analizy historyczne dotyczące poszczególnych obszarów lub okresów historycznych w rozwoju i przemianach systemu ubezpieczeń społecznych, to jednak opracowanie to w swoim założeniu wnosi nową perspektywę, jaką jest próba kompleksowego, wielowymiarowego i kontekstowego ukazania rozwoju systemu ubezpieczeń społecznych w Polsce oraz instytucji powołanej do realizowania wynikających z niego zadań, czyli Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na rozległym tle historycznym z uwzględnieniem stosunków społecznych, a także warunków pracy, które determinują jakość usług świadczonych przez instytucje zabezpieczenia społecznego. W dotychczasowym dorobku naukowym poświęconym instytucjom ubezpieczeniowym marginalnie traktowana jest kwestia działalności pozaubezpieczeniowej ZUS, która w niniejszej dysertacji została szeroko uwzględniona.

Tematyka i zakres dysertacji są istotne z punktu widzenia wielu przesłanek i argumentów związanych ze współczesnymi procesami, takimi jak starzenie się społeczeństwa, kwestiami odpowiedniego zabezpieczenia społecznego starych i nowych ryzyk socjalnych, a także rozwoju technologii cyfrowych, przeobrażenia instytucji, ujawniania się nowych paradygmatów welfare state. Są także istotne ze względu na zmiany, jakie w ostatnich latach zachodzą w postrzeganiu roli ZUS w systemie ubezpieczeń społecznych oraz w polityce społecznej państwa.

W pracy scharakteryzowane zostały główne punkty zwrotne rozwoju systemu ubezpieczeń społecznych w Polsce oraz opisane funkcjonowanie Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Wykazany został wpływ zmian systemu ubezpieczeń społecznych oraz przemian ustrojowych państwa, warunków społecznych, gospodarczych na organizację pracy i warunki wykonywania obowiązków przez jego pracowników oraz rola ZUS w polityce społecznej państwa.

Opracowanie wnosi także wartość dodaną do nauki o polityce społecznej, ponieważ podejmuje próbę kompleksowego i wielowymiarowego ukazania historii wszystkich przemian systemów ubezpieczeń oraz roli Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, w trakcie całej historii jego istnienia, w polityce społecznej państwa.

Niniejszą pracę uważam za wybitne dzieło naukowe. Jest to nowoczesne, prekursorskie i kompleksowe opracowanie genezy, początków i rozwoju polityki społecznej w Polsce połączone z analizą historycznego i funkcjonalnego (zmieniającego się w czasie) postępu notowanego w dziedzinie zabezpieczenia społecznego. W tym kontekście opisana została historia i współczesność Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jako głównej i najważniejszej instytucji realizującej zadania z zakresu ubezpieczeń społecznych. Dawna i obecna działalność ZUS poddana została gruntownym i wnikliwym badaniom uwzględniającym dynamikę wydarzeń historycznych, jak też zmienność uwarunkowań społecznych, politycznych i gospodarczych. Naświetlony został zakres działalności ZUS i jego skuteczność w realizacji powierzonych mu zadań z uwzględnieniem szerokich kontekstów zewnętrznych (polityka władz państwa, wyzwania cywilizacyjne, itd.) oraz wewnętrznych (proces unowocześniania struktur, systemu zarządzania i wdrażania nowych technologii w samym Zakładzie). Nigdy dotąd nie powstało tego rodzaju dzieło!

We wcześniejszych pracach mamy do czynienia albo z klasycznymi studiami historycznymi, których wartość poznawcza jest wysoka, ale zastosowanie praktyczne (wdrożeniowe) mocno ograniczone przez brak perspektywy współczesnej, albo z opracowaniami celującymi w teraźniejszość i przyszłość, bez uwzględnienia dotychczasowych, jakże bogatych doświadczeń ZUS i całego systemu ubezpieczeń społecznych, które pozwalają zweryfikować wiele tez o charakterze doświadczalnym. Powstała praca, której upowszechnienie i uwzględnienie w bieżącej praktyce urzędowej Zakładu może przynieść wiele korzyści.

Oprócz tego jest to dzieło będące cennym wkładem w rozwój tradycji oraz budowanie świadomości i prestiżu marki ubezpieczeń społecznych oraz Zakła-

du Ubezpieczeń Społecznych. Praca przynosi bowiem potwierdzenie, że w jakże trudnych dziejach naszego państwa ZUS dowiódł, że jest instytucją solidną, trwałą, bezpieczną, nowoczesną, odpowiedzialną i zaangażowaną społecznie. Towarzyszy tej pracy bardzo duży potencjał jej dalszej eksploatacji i wykorzystania w działalności marketingowej, informacyjnej i edukacyjnej ZUS, zgodnie z przypisanymi tej instytucji zadaniami ustawowymi (dotyczącymi m.in. informowania i edukowania w zakresie ubezpieczeń społecznych).

Warto dodać, że niniejsza praca została napisana niezwykle starannie, piękną polszczyzną. Nadto przygotowanie tego rodzaju dysertacji wymagało bardzo dużych nakładów pracy. Na jej potrzeby została zebrana obszerna i zróżnicowana baza źródłowa oraz miarodajna literatura przedmiotu. Wielowątkowy charakter dzieła sprawia, że po ukazaniu się drukiem ma wielki potencjał, by zainteresować szerokie grono czytelników, począwszy od wykładowców, studentów i doktorantów związanych z takimi kierunkami jak administracja, prawo, historia, politologia, a skończywszy na praktykach ubezpieczeń społecznych i związanych z tą dziedziną ekspertach.

prof. dr hab. Łukasz Tomasz Sroka